

Kort verslag van de lezing “EU-beleid van boer tot bord”

door Henk Westhoek, programmaleider en senior researcher landbouw en voedsel bij het Planbureau voor de Leefomgeving, gehouden op 15 december 2023, georganiseerd door het Lânboukundich Wurkferbân van de Fryske Akademy locatie Fries Landbouwmuseum, aantal bezoekers circa 35

Ter introductie licht Westhoek toe dat het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) gevraagd en ongevraagd onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de leefomgeving doet. Zij leveren feiten en inzichten aan over klimaatverandering en energietransitie, voedsel-landbouw-natuur, circulaire economie en ruimtelijke ontwikkelingen in stad en platteland. Het PBL kijkt daarbij uitdrukkelijk ook naar de lange termijn. Als medewerker van het PBL schreef Westhoek mee aan de Farm to Fork strategie (van boer tot bord) van de EU.

De Farm to Fork (FtF) strategie is één van de vele uitwerkingen van de Green Deal. Beide documenten zijn in 2020 door de Europese Commissie vastgesteld. De FtF strategie is een mededeling die om verdere uitwerking vraagt, in verordeningen (die gelden meteen voor iedereen), richtlijnen (die vragen om een uitwerking op nationaal niveau) en andersoortige afspraken en acties. Deels is die uitwerking er al, zoals een actieplan voor uitbreiding van de biologische landbouw. Men beschouwt de voedselvoorziening als een Europese zaak omdat 440 miljoen Europese consumenten hiervan afhankelijk zijn; dat vraagt om regelgeving voor de interne vrije markt en voor de import van voedingsmiddelen.

De EC beoogt met de strategie een voedselsysteem dat eerlijk, gezond en milieuvriendelijk is.

Men richt zich sterk op de twee zwakste schakels van de voedselketen: de consument en de boer. Zo wil de EC het overgewicht verminderen: 53 % van de Europeanen lijdt daar aan. Voor boeren streeft men naar eerlijke prijzen. Daarmee wil de EC de terugloop van het aantal jonge boeren keren. Minder boeren betekent weliswaar niet automatisch minder voedselproductie, maar voor delen van de EU zijn er andere effecten als ontvolking en aantasting van de leefbaarheid van het platteland.

De FtF richt zich ook op milieudoelen, zo streeft men voor 2030 naar halvering van het gebruik van pesticiden, nutriëntenverliezen en aanschaf van antibiotica. De EC streeft ook naar uitbreiding van de biologische landbouw tot 25% van het landbouwareaal, iets wat volgens de spreker op Europese schaal haalbaar lijkt. Nederland streeft naar 15%, in Fryslân is het aandeel nu 14%, geeft Westhoek aan.

Realisatie van de FtF strategie vraagt om bijdragen van alle partijen in de voedselketen, dus ook van de voedingsindustrie, retail en horeca. Via richtlijnen en gedragscodes wil de EC zaken regelen als verduurzaming van de bedrijfsvoering, wijziging van de samenstelling van voedingsmiddelen (minder vet, suiker, zout) en lagere btw-tarieven voor gezonde producten. Andere acties zijn uniformering van de etikettering -zoals de Nutri-score die binnenkort op EU-niveau wordt ingevoerd- en doorwerking van Europese duurzaamheidsnormen in import- en handelscontracten.

Westhoek geeft aan dat onderzoek uitwijst dat een slimme combinatie van relatief eenvoudige en overzichtelijke veranderingen de voetafdruk van de Nederlandse voedselconsumptie (uitgedrukt in ha) met ongeveer een derde zou kunnen doen verminderen. De grootste bijdrage verwacht men van de vervanging van dierlijke door plantaardige eiwitten. Het is dan belangrijk wat de supers aanbieden: gaan die het beleid volgen om in 2030 de verhouding dierlijk/plantaardig eiwit van 60%/40% naar 50%/50% te brengen (en later naar 40%/60%)?

Concluderend geeft de spreker daarover aan dat de middenpartijen (voedingsindustrie-retail-horeca) best al stappen zetten maar dat er, om de doelen voor 2030 te realiseren, meer moet gebeuren, ook in het EU-beleid.

In de discussie is er veel aandacht voor de landbouw en de consument.

Zo komt de strategische kracht van de voedingsketen -inclusief de landbouw- in de EU aan de orde, niet alleen voor de voedselvoorziening van Europa zelf maar ook wereldwijd. Westhoek relateert die kracht door te wijzen op alle voeding die de EU importeert. Klimaatverandering zal de voedselproductie in Zuid Europa doen afnemen en biedt in Noord Europa juist kansen voor productieverhoging.

Consumenten lijken best iets meer te willen betalen voor gezonde en duurzame voeding; supermarkten blijven veelal vooral ongezond eten promoten. Gezond eten is niet altijd voor iedereen betaalbaar; lagere btw-tarieven voor groenten en fruit zijn daarom wenselijk. En wellicht ook de consumentenvoorlichting van weleer.

Op de slotvraag of de EC nog ruimte biedt voor eigen beleid van rijk of provincie geeft Westhoek aan dat die ruimte er soms best wel is maar dat nationale regeringen Brussel vaak gebruiken om drempels op te werpen.

De lezing van Westhoek was de derde van een serie van vijf die het Lânboukundich Wurkferbân in het seizoen 2023/2024 organiseert rond het thema duurzame voedselsystemen. S. Oosting, hoogleraar duurzame dierlijke productiesystemen in Wageningen, gaf 20 oktober 2023 de eerste lezing. K. Poppe, tot 2020 research manager bij het LEI/Wageningen Economic Research, volgde op 24 november 2023. Presentaties en verslagen zijn te vinden op <https://landbouwmuseumfriesland.nl/lezingen-duurzame-voedselsystemen> Daar treft u ook het volledige programma voor dit seizoen aan. De serie lezingen wordt 14 april 2024 afgesloten met een excursie naar Jensma Agro in Westhoek.